

STRATEJİK TİCARET POLİTİKALARI

İtir Özer*

Özet

Bu çalışmada teorik temelini yeni ticaret teorilerinden alan stratejik ticaret politikaları analiz edilmiştir. Tam rekabet ve ölçüğe göre sabit getiri varsayımlarına dayanan geleneksel ticaret teorilerinden farklı olarak stratejik ticaret politikası modelleri, eksik rekabet, ölçüğe göre artan getiri ve firmalar arası stratejik etkileşim gibi gerçek dünyaya daha yakın varsayımlara dayanmaktadır. Bu farklılığın sonucu olarak, stratejik ticaret politikaları, ticarete devlet müdahalesiyle bir ülkenin refahının artırılabilmesi olasılığına dikkat çekmektedir. Dünyada ticareti serbestleştirme yönünde adımlar atılmakta ve geleneksel ticaret teorileri, serbest ticaretin en iyi strateji olduğunu öne sürmekteyken, ülkeler birçok karmaşık araç ve stratejiyle uluslararası ticarete müdahale etmektedirler. Dolayısıyla, stratejik ticaret politikası modellerine yöneltilen eleştirilere ve ampirik çalışmalarda karşılaşılan güçlüklerle rağmen diğer ülkelerin oyunu kurallarına göre oynamayabilecekleri gerçeği göz ardı edilmemelidir. Stratejik ticaret politikaları literatüründe öne sürülenlerin ne derecede uygulanabilir olduğunun, bir ülkenin böyle bir politikayla ne ölçüde kazanç sağlayabileceğinin ve gelişmekte olan ülkelerin bu politikaları uygulama şanslarının olup olmadığının araştırılmasının gerek teorik açıdan, gerekse politika uygulamaları açısından önemi büyüktür. Bu nedenle, çalışmada, söz konusu sorulara cevap bulunması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yeni ticaret teorileri, Stratejik ticaret politikaları, Ölçek ekonomileri

JEL Kodları: C70, D43, F11, F12

* Hacettepe Üniversitesi, 06800 Beytepe, Ankara
ozeri@hacettepe.edu.tr, Tel.: (312)297-8111

I. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşından sonra Bretton Woods'ta oluşturulan yeni uluslararası düzenin temel hedefleri uluslararası ticarete ve para sisteminde bir düzenin sağlanmasıydı. Uluslararası ticareti düzenlemekle görevlendirilen GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) çerçevesinde 1947 yılından başlayarak gerçekleştirilen sekiz tur sonucunda dünya ticaretindeki tarife engelleri geniş ölçüde indirilmiştir.¹ Ancak, 1970'li yıllarda sanayileşmiş ülkelerde serbest ticareten geriye dönüş olduğu görülmüştür. Çok yaygın olarak GATT kurallarını aşmak şeklindeki tarife dışı engellerle uluslararası ticaret geniş ölçüde koruma altına alınmıştır. Tarife dışı engeller arasında ithal kotaları, gönüllü ihraç kısıtlamaları yanında uluslararası Çok Elyafıllar Anlaşması, idari, teknik ve diğer kurallar bulunmaktaydı. Stratejik ticaret politikaları olarak adlandırılan uygulamalar da GATT ve sonrasında kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) serbest ticaret kurallarına aykırı olarak devletlerin kendi çıkarları için uluslararası ticarete müdahale etmesidir. Stratejik ticaret politikaları temel olarak uluslararası herhangi bir endüstride ya da iç piyasada yabancıların elinde mevcut olan rantın söz konusu ülkeye aktarılması olarak tanımlanabilir. Bunun temel aracı bir sektöre veya endüstriye devletçe sağlanan yardımlar veya o sektörün korunması şeklinde olmaktadır. Stratejik ticaret politikalarının çok yaygın bir araç olarak giderek artan bir şekilde kullanıldığı gözlenmektedir. DTÖ'ye yapılan şikayetlerin yanı sıra Avrupa Birliği'nde (AB) sadece 2000-2006 yılları arasında rekabet kurallarına uyulmaması nedeni ile 600'den fazla soruşturma açılmış, GATT ve AB rekabet kurallarına aykırı olarak verilen devlet yardımları geri ödetilmiştir (European Commission, 2007). Aşağıda, stratejik ticaret politikalarının amaçları ve etkilerinin uluslararası iktisat teorisinde nasıl ele alındığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Uluslararası ticaret teorisinde 1970'li yıllara kadar egemen olan geleneksel yaklaşım, uluslararası ticaretin açıklanmasının ve etkilerinin, karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayandırılmasıydı. Geleneksel yaklaşımda diğer varsayımların yanında, tam rekabet koşullarının ve üretimde ölçeğe göre sabit getirinin geçerli olduğu varsayılmış ve optimal politikanın istisnai durumlar dışında serbest ticaret olduğu öne sürülmüştür. Ancak,

¹ 1980'lerin başına gelindiğinde ortalama tarife oranları Amerika Birleşik Devletleri'nde %4,9, Avrupa Topluluğu'nda %6, Japonya'da %5,4 düzeyine inmiştir (Aktan, 1996).

geleneksel yaklaşım, sanayileşmiş, ekonomik gelişmişlik açısından benzer ülkeler arasındaki ticareti ve bugünkü ticaretin yapısını yansıtan endüstri-içi ticareti açıklayamamaktadır. Tam rekabet dışındaki piyasa yapılarının teorik temellerindeki eksiklikler ve ölçeğe göre artan getirinin neden olduğu ekonomik dışsallıkların modellendirilmesinde karşılaşılan güçlükler, teoride tatmin edici adımların atılmasını engellemiştir.

Piyasa yapılarının teorik temellerindeki eksikliklerin giderilmesi, 1950'li yıllarda piyasa sınıflandırmasındaki belirsizliği ortadan kaldıran mikroiktisat teorisindeki gelişmelerle sağlanabilmiştir. 1960'larda, faktör donanımı tanımının genişletilmesi ve uluslararası ticaret teorilerinde teknolojik üstünlük analizleriyle geleneksel yaklaşımdan kopmalar başlamıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde ise, endüstriyel organizasyon teorisindeki gelişmeler eksik rekabetçi piyasaların modelleştirilmesine olanak sağlamıştır. Bunun sonucunda, çok zengin bir literatürle desteklenen yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Yeni ticaret teorileri olarak adlandırılan bu yaklaşımla, uluslararası ticarete eksik rekabetçi piyasa yapısı ve ölçeğe göre artan getiri koşullarını modellerin içine katarak, gerçek hayatta gözlemlenen uluslararası ticaretin özelliklerini daha iyi açıklayan modeller oluşturulmuştur.

Yeni ticaret teorileri, ülkelerin üretim teknolojileri ve faktör donanımları bakımından özdeş oldukları durumlarda da, ticaretin gerçekleşeceğini göstermekte ve devlet müdahaleleri ile bir ülkenin refahını artırabileceği olasılığını ortaya çıkarmaktadır. İşte bu saptama, uluslararası ticaret teorisinde stratejik ticaret politikaları olarak adlandırılan yaklaşımın çıkış noktasını oluşturmuştur. Oligopolcü piyasa yapısı ve ölçeğe göre artan getiri varsayımları altında, bazı firmalar kullandıkları kaynakların fırsat maliyetlerinin üzerinde bir getiri, ekonomik bir rant elde edebilmektedirler. Bu durumda bir ülkenin, firmasının uluslararası pazarlardaki payını artırıp, bu piyasalarda oluşan rantların daha büyük bir bölümünü ülkesine transfer etmek amacıyla uyguladığı politikalar stratejik ticaret politikalarının özünü oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yapılan öncü çalışmalar, bir devletin uygun düzeyde uygulayacağı ihracat teşvikleri veya ithalat kısıtlamaları ile kendi firmalarının yabancı firmalar karşısındaki rekabet güçlerini artırabileceğini göstermiştir. Stratejik ticaret politikaları yaklaşımını eleştiren iktisatçıların da değindiği gibi oligopolcü piyasa yapısının modellenmesindeki güçlükler ve bu politikaların uygulanmasının getireceği yarar ve maliyetlerin ampirik

olarak ölçülmesi büyük sorunlar içermektedir. Ancak, güçlüklerine rağmen bu yönde yapılan sınırlı sayıda çalışmada, stratejik ticaret politikalarının uygulanabileceği sektörler tespit edilmiş ve kalibrasyon yöntemi ile bu sektörlerde politika uygulamalarının sonuçları değerlendirilmiştir.

Stratejik ticaret politikaları uluslararası iktisatçılar arasında 1980’li yıllarda başlayan ve halen de sürmekte olan tartışmalı bir konu olma özelliğine sahiptir. Stratejik ticaret politikaları literatüründe öne sürülenlerin ne derecede uygulanabilir olduğunun, bir ülkenin böyle bir politikayla ne ölçüde kazanç sağlayabileceğinin ve geliştirmekte olan ülkelerin bu politikaları uygulama şanslarının olup olmadığının araştırılmasının gerek teorik açıdan, gerekse politika uygulamaları açısından önemi büyüktür. Bu nedenle bu çalışmada, bu sorulara cevap bulunması amaçlanmıştır.

II. ULUSLARARASI TİCARET TEORİLERİNDE TİCARETE DEVLET MÜDAHALESİ

Devletin uluslararası ticarete müdahalesi konusunda geleneksel uluslararası ticaret teorileri ile yeni ticaret teorilerinin yaklaşımları, bu teorilerin varsayımlarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Diğerlerinin yanında ölçeğe göre sabit getiri ve tam rekabetçi piyasalar varsayımlarına dayanan geleneksel uluslararası ticaret teorileri, devletin bazı durumlar dışında uluslararası ticarete müdahale etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Ölçeğe göre artan getiri ve eksik rekabetçi piyasalar varsayımlarına dayanan yeni ticaret teorileri ise, uluslararası ticarete devlet müdahalesinin bir ülkenin refahını artırabileceğini ortaya koymaktadır.

II.1 Geleneksel Uluslararası Ticaret Teorilerinde Ticarete Devlet Müdahalesi

Geleneksel uluslararası ticaret teorileri, diğer varsayımların yanında ölçeğe göre sabit getiri ve tam rekabetçi piyasalar varsayımlarına dayanmakta ve piyasalara devlet müdahalesinin etkinlik kaybına neden olacağını savunmaktadır. Krugman, bir ülkenin ticaretini engellemesinin, diğer ülkelerin serbest ticaret uygulamasından vazgeçmelerine gerekçe oluşturmayacağını eski bir iktisat söylemine atıfta bulunarak şu sözlerle ifade etmektedir; “Diğer devletler serbest ticaret yapmadıkları için bizim de ticareti serbestleştirmememiz gerektiğini savunmak, diğer ülkelerin kayalık sahilleri olduğu için limanlarımızı onlara kapatmamız gereklidir demekten farklı bir şey değildir” (Krugman, 1986a: 11).

Geleneksel ticaret teorilerinde ticarete devlet müdahalesi, ancak, piyasa çarpıklıklarının mevcut olması durumunda gerekçelendirilebilmektedir (Krugman ve Obstfeld, 1994; Alam, 1995). Dış pazarlarda tam rekabet koşullarından uzaklaşmaya neden olan tekelci yapılar, dış piyasalardan kaynaklanan çarpıklıklara örnek olarak gösterilebilir (Johnson, 1969). Ekonomideki çarpıklığın kaynağı dış piyasalar ise, optimum gümrük vergisi uygulaması ile bu çarpıklık giderilebilir ve ulusal refah artırılabilir. Korumacı ticaret politikalarının savunulabileceği tek durum, optimum tarife uygulamasını gerektiren dış piyasa çarpıklıklarıdır.

İç piyasadaki çarpıklıklar ise, ekonomik politika uygulamaları sonucu ortaya çıkan çarpıklıklar ve piyasa yapısının ortaya çıkardığı (endojen) çarpıklıklar olarak sınıflandırılabilir (Bhagwati, 1971). Politika uygulamaları sonucu ortaya çıkan çarpıklıkları düzeltmenin birinci-en-iyi yolu çarpıklığa neden olan politikanın ortadan kaldırılmasıdır (Chacholiades, 1981). Endojen çarpıklıklar durumunda optimal politika ise, bozulan Pareto optimallik koşuluyla ortaya çıkan çarpıklığın başka bir çarpıklığa neden olmadan kaynağında düzeltilmesidir. Ancak, bebek endüstrilerin koruma altına alınması örneğinde olduğu gibi ikinci-en-iyi politikaların uygulandığı durumlar da olabilir.

II.2 Yeni Ticaret Teorileri ve Yeni Ticaret Teorilerinde Ticarete Devlet Müdahalesi

Bu kısımda, “yeni ticaret teorileri” olarak adlandırılan teorilerin geliştirilmesine neden olan faktörler, yeni ticaret teorileri ve yeni ticaret teorilerinde ticarete devlet müdahalesi konuları ele alınmıştır.

II.2.A Uluslararası Ticarete Yeni Yaklaşımlar

1950’li yıllarda Leontief’in kendi adıyla anılan ünlü çelişkiye yol açan çalışmasıyla geleneksel teorinin faktör donanımıyla ilgili varsayımlarının yetersiz olduğu görülmüştür (Leontief, 1953). Bunun sonucunda, artık homojen olarak düşünülmemeyen emek faktörü, emeğin niteliklerine göre alt gruplara ayrılması ve beşeri sermayenin dikkate alınması şeklinde yeniden tanımlanmıştır (Keesing, 1965 ve 1966; Kenen, 1965). Ayrıca, araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetlerinin, uluslararası ticarete oynadığı rolün üzerinde durulmuştur (Gruber ve diğerleri, 1967). AR-GE faaliyetlerinin ve ölçek ekonomilerinin varlığının kabul edilmesi, tekelci ve oligopolcü rekabet koşullarının analizlerde

ele alınmasını gerekli kılmaktadır. 1960'lı yıllardaki teknolojik üstünlük analizleri (Posner, 1961; Vernon, 1966), geleneksel teorinin varsayımlarının sorgulanmasının bir sonucudur.

Geleneksel yaklaşımdan kopmalar 1960'lı yıllardaki bu gelişmelerle başlamış, 1970'li yıllarda ise, tam rekabet varsayımlarından uzaklaşılması şeklinde gelişmiştir. Bu çabaların arkasında yatan neden, geleneksel uluslararası ticaret teorilerinin gerçek dünyayı açıklamakta yetersiz kalmasıdır. Gerçek dünyada ülkeler, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadıkları malları üretmekte ve satmaktadırlar. Ülkeler arasındaki ticaret, karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin öngörüsünden farklı olarak önemli ölçüde benzer faktör yoğunluğuna sahip malların iki yönlü ticareti şeklinde gerçekleşmektedir. Bu endüstri-içi ticaret olgusu, geleneksel uluslararası ticaret teorileri tarafından açıklanamamaktadır (Helpman ve Krugman, 1985). Dixit ve Norman (1980: 265); "Dünya ticaretinde büyük bir yer tutan endüstri-içi ticaret –Grubel ve Lloyd (1975) tarafından dünya ticaretinin %50'si olarak tahmin edilmiştir– ancak mal farklılaştırması ve ölçek ekonomileri ile açıklanabilir." ifadesiyle, ölçeğe göre sabit getiri ve tam rekabetçi piyasalara dayanan geleneksel uluslararası ticaret teorilerinin gerçek dünyayı açıklamada yetersiz kalışına işaret etmişlerdir. Dolayısıyla, ölçek ekonomileri, yaparak öğrenme, AR-GE faaliyetleri, yenilik ve teknolojik gelişme gibi konular karşısında tam rekabet varsayımı gerçekçiliğini kaybetmekte, ayrıca, piyasaların kendi haline bırakılmasının en etkin sonucu vereceği varsayımı da geçerliliğini yitirmektedir.

Eksik rekabetçi piyasa yapısı, ölçek ekonomileri ve ölçek ekonomilerinin uluslararası ticaret içindeki rolü yeni bir konu değildir (Marshall, 1879; Graham, 1923; Chamberlin, 1933; Robinson, 1933; Ohlin, 1933; Haberler, 1936). Helpman (1984), geleneksel yaklaşımlarda da, ölçek ekonomilerinin üzerinde durulduğunu belirtmektedir. 1970'lerden önce ölçek ekonomilerini modelleme gücünü temelde piyasa yapısı problemine dayanmaktaydı. İçsel ölçek ekonomileri eksik rekabetçi piyasa yapısına neden olmaktadır. Tam rekabetçi piyasa yapısına neden olan dışsal ölçek ekonomileri ise, Krugman'ın ifadesiyle teorik olarak analizde sorunlar çıkardığı ve ampirik olarak ise teşhisi güç olduğu için literatürde dikkate değer bir yer edinmemiştir (Krugman, 1990a). 1970'lerde, endüstriyel organizasyon teorisinin oyun teorisi, dinamik programlama ve yeni denge kavramları gibi yeni araçlarının (Jacquemin, 1987a) uluslararası ticaret teorilerinde kullanılmasıyla eksik rekabetçi piyasaları

modellemek mümkün olmuş ve yeni ticaret teorileri geliştirilmeye başlanmıştır. 1970'lerin sonlarına doğru bir grup iktisatçı, ülkelerin neden ticaret yaptıkları, uluslararası ticarete uzmanlaşmayı belirleyen faktörler, korumacılığın etkileri, optimal ticaret politikasının ne olduğu gibi konuları yeniden uluslararası ticaret teorisinin gündemine getirmişlerdir.

II.2.B Yeni Ticaret Teorileri

Uluslararası ticaret teorisindeki gelişmelerin yeni ticaret teorileri şeklinde çoğul olarak adlandırılmasının nedeni, bu teorik yapının her bir farklı durum için özel varsayımlara dayanan birçok modelden oluşmasıdır. Bu dağınık yapıya rağmen modeller bazı ortak özellikler taşımaktadır: Bu modeller, uluslararası piyasalardaki eksik rekabet durumunu açık bir biçimde dikkate almakta ve teknolojinin ölçüğe göre artan getiri özelliği taşımalarını hesaba katmaktadırlar. Helpman ve Krugman, yeni ticaret teorilerinin bu durumunu; "İktisatçılar eksik rekabetçi piyasalara dayanan bir teori üzerinde görüş birliğine varmadıkça, sonuç yine de genel bir teori değildir" (Helpman ve Krugman, 1985: 4) ifadesiyle özetlemektedirler.

Yeni ticaret teorileri, tekelci rekabete dayanan yeni ticaret teorileri ve oligopolcü yeni ticaret teorileri olarak sınıflandırılabilir. Chamberlin (1933)'ün büyük grup modeli altında,² mal farklılaştırmasının söz konusu olduğu tekelci rekabete dayanan analizler, iki alternatif yaklaşım olarak ele alınmıştır. Bunlardan birincisi, Dixit ve Stiglitz (1977) ile Spence (1976)'nın yaklaşımıdır. Spence ile Dixit ve Stiglitz'in tanımladığı tüketicilerin farklılaştırılmış mallara olan talebi, tüketimde çeşitlilik tercihi olarak tanımlanır (Helpman ve Krugman, 1985). Bu durumda, tüketicilerin faydası tüketimlerinde daha fazla sayıda mal çeşidinin bulunmasıyla artacaktır. Daha ileri bir mal farklılaştırması henüz üretilmemiş bir mal çeşidinin üretimi ile gerçekleştirilir (Krugman, 1990b). İkinci yaklaşım, Lancaster (1979) tarafından geliştirilmiştir. Helpman ve Krugman, Lancaster'ın modelindeki tüketici tercihlerini, tüketicilerin varolan farklı niteliklere sahip mal sepeti içinde kendi ideal çeşitini tercih etmeleri olarak tanımlamıştır (Helpman ve Krugman, 1985). Bu durumda ise, daha ileri bir mal farklılaştırması, varolan mallardan farklı niteliklere sahip malların sunumu olarak tanımlanabilir (Krugman, 1990b). Bu öncü çalışmalardan sonra, tekelci rekabete yol açan firmaya içsel ölçek ekonomileri ve mal farklılaştırmasının

² Piyasaya girişin serbest olduğu tekelci rekabet piyasası, Chamberlin'in büyük grup modeli olarak adlandırdığı piyasa modelidir.

ele alındığı birçok model oluşturulmuştur. Bu çeşitlilik, modelde ele alınan talebe ilişkin varsayımların farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu modeller, temelde, tüketici tercihlerini ya Dixit ve Stiglitz'in ya da Lancaster'ın modeline dayandırmışlardır. Örneğin Krugman (1979), Krugman (1980), Krugman (1981), Dixit ve Norman (1980) ve Ethier (1982), Dixit-Stiglitz tipi tüketici tercihi tanımlarken, Lancaster (1980) ve Helpman (1981), Lancaster tipi tüketici tercihi varsayımından hareket etmişlerdir.

Uluslararası ticaret teorilerinde, tekelci fiyat farklılaştırmasıyla açıklananan damping kavramı, Brander (1981) ile Brander ve Krugman (1983) tarafından geliştirilen oligopolcü yeni ticaret teorilerinde, oligopolcü firmalar arasındaki rekabetle ilişkilendirilmiştir. Oligopolcü piyasalarda firmalar arasında stratejik bir etkileşim vardır. Bir firmanın, rakibinin kendi davranışına vereceği tepki ile ilgili öngörüsü konjektürel değişim olarak adlandırılır. Analizciler bu rekabette karar değişkeninin ne olacağı konusunda Cournot ya da Bertrand yaklaşımlarından yola çıkmışlardır. Cournot yaklaşımına göre, her firma, rakibinin üretim düzeyini veri alarak kendi üretim düzeyini belirlemektedir. Bertrand yaklaşımında ise, stratejik değişken fiyat olmakta, her firma, rakibinin fiyat düzeyini veri alarak kendi fiyat düzeyini belirlemektedir. Brander ile Brander ve Krugman'ın modellerinde firmaların Cournot davranışında buldukları varsayılmıştır. Brander, oligopolcü firmalar arasındaki rekabetin uluslararası ticaretin ve aynı malın iki yönlü ticaretinin (endüstri-içi-ticaretin) nedeni olduğunu gösterirken; Brander ve Krugman, Brander'ın analizini geliştirerek, firmaların ürettikleri mala birbirlerinin piyasasında daha düşük fiyat belirlediği karşılıklı damping modelini oluşturmuş ve bu tip ticaretin refah etkilerini incelemişlerdir.

Sonuç olarak, tekelci rekabete dayanan yeni ticaret teorilerinde ülkeler teknoloji ve görelî faktör donanımları bakımından benzer olduklarında, üretimde ölçek ekonomilerinin varlığı ticaretin nedenini oluşturur. Oligopolcü yeni ticaret teorilerinde ise, ölçek ekonomileri, daha çok eksik rekabetçi piyasa yapısının nedeni olarak değerlendirilmiş ve oligopolcü piyasa yapısı analizin temelini oluşturmuştur.

II.2.C Yeni Ticaret Teorilerinde Ticarete Devlet Müdahalesi

Yeni ticaret teorileri, piyasa çarpıklıklarının mevcut olduğu durumlara ek olarak çarpıklıkların olmadığı durumlarda da ticarete devletin yapacağı müdahale ile ülke refahının artırılabilceğini öne sürmektedir. Yeni ticaret teorileri,

uluslararası ticarete devlet müdahalesini iki argüman ile desteklemektedir. Bunlar dışsal ekonomiler argümanı ile stratejik ticaret politikaları argümanıdır.

II.2.C.i Dışsal Ekonomiler Argümanı

Uluslararası ticarete devlet müdahalesini öneren dışsal ekonomiler argümanına göre belirli endüstriler ya da firmaların üretimde dışsallıklar yaratması durumunda devlet, negatif dışsallıkları vergilendirerek, pozitif dışsallıklara da teşvik vererek optimum kaynak dağılımını sağlayabilir (Koutsoyiannis, 1979). Ancak, dışsallıklar iç ekonomiyi ilgilendiren çarpıklıklardır ve endüstri politikalarının kullanımını gerektirirler. Dışsallıklar üretimden değil ihracat faaliyetinin kendisinden kaynaklanıyorsa, ancak bu durumda ticaret politikalarının kullanımının bir gerekçesi olabilir (Alam, 1995).

Dışsal ekonomiler yeni bir argüman olmamakla birlikte, tam rekabet varsayımının mevcut bilgiye erişimin serbestliğini içermesi ve yeni bilgi üretiminin kapsam dışında bırakılması ve pozitif dışsallıkların modellenmesindeki güçlükler nedeniyle bu olguya geleneksel uluslararası ticaret teorilerinde açıkça yer verilmemiştir (Krugman, 1987). Son yıllarda, uluslararası ticarete yüksek teknoloji endüstrilerinin artan önemi ve yeni bilgi üretiminin, diğer bir deyişle AR-GE faaliyetlerinin yoğunluk kazanması ile birlikte dışsallıklar konusu yeniden değerlendirilmeye alınmıştır (Krugman ve Obstfeld, 1994).

II.2.C.ii Stratejik Ticaret Politikaları Argümanı

Stratejik ticaret politikasının çıkış noktası, gerçek dünyada uluslararası ticaretin eksik rekabet ve ölçüğe göre artan getiri koşullarında gerçekleştiği, tam rekabet koşullarının ender olarak mevcut olduğu gerçeğidir. Dolayısı ile piyasalarda eksik rekabet koşullarının varlığı kabul edilirse, uluslararası piyasalarda oluşan rantların ülkeye aktarılması yönünde devletlere bir rol düştüğü kabul edilebilir. Bu durumda, bir ülkenin uygulayacağı ticaret politikasının amacı, uluslararası piyasalardaki eksik rekabet koşullarından kaynaklanan normalin üzerindeki karlardan mümkün olduğunca yüksek bir payın kendi firmaları tarafından ele geçirilmesini sağlamak olmaktadır.

Yeni ticaret teorilerinin dışsal ekonomiler üzerindeki vurgusu ile stratejik ticaret politikaları benzerlikler içermekle birlikte, dışsal ekonomiler argümanı önemli bir yönden farklılık göstermektedir. Bir ülkede pozitif dışsallıklar

sağlayan sektörlerin desteklenmesi, bu politikalardan diğer ülkelerin olumsuz etkilenmesi anlamını içermemektedir. Diğer bir deyişle, dışsal ekonomilerin sağladığı yararların artırılması için devlet müdahalesi “pozitif toplamı bir oyun” iken, stratejik ticaret politikaları “sıfır toplamı bir oyun”dur. Yani, bir ülkenin stratejik ticaret politikaları kullanarak yarar elde etmesi, diğer ülkenin zararı pahasına gerçekleşmektedir.

III. STRATEJİK TİCARET POLİTİKALARI

Uluslararası ticarete oligopolcü piyasa yapısından kaynaklanan rantların ülkeye kaydırılmasına yönelik uygun politikaların araştırılması ve bu politikaların sonuçlarının değerlendirilmesi, stratejik ticaret politikalarının özünü oluşturmaktadır. Bu bölümde, stratejik ticaret politikaları ilk olarak oyun teorisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Stratejik ticaret politikalarında devletler arası etkileşimin önemi büyüktür. Bir devlet tarafından uygulanan bir ticaret politikası karşısında diğer bir devlet büyük olasılıkla tepkisiz kalmayacaktır. Devletlerin kendi refahlarını artırmak amacıyla bencilce tasarladıkları ticaret politikaları bir ticaret savaşına yol açarak, serbest ticaretle kıyaslandığında dünya refahının azalması olasılığını gündeme getirmektedir. Bu sonuç ise, stratejik ticaret politikalarını tasarlarken devletler arası etkileşimin özenle hesaba katılması gerektiğini göstermektedir.

Bu bölümde daha sonra stratejik ticaret politikası modelleri ele alınmıştır. Modeller, (1) kar kaydıran teşvikler ve (2) koruma ve yerli piyasa etkileri ayrımı altında değerlendirilmiştir. Kar kaydırmaya yönelik Brander ve Spencer (1985)'in modelinde üçüncü bir piyasada rekabet eden iki firma ele alınmıştır. Firmalardan birisine verilen bir ihracat teşviki, oyunun sonucunu pazar payı açısından teşvik veren ülke lehine çevirmekte ve bu durumda diğer ülke oyundan zararlı çıkarken, dünya refahı artmaktadır. Krugman (1984), bebek endüstri argümanına yeni bir yaklaşım getirmiş ve uluslararası ticaretin içinde bulunduğu eksik rekabetçi piyasa yapısı ve ölçek ekonomileri nedeniyle, korumanın ihracatı geliştirme aracı olarak kullanılabileceğini göstermiştir. Krugman'ın analizi, yaparak öğrenmeye yer vererek ölçek ekonomilerine dinamik bir nitelik kazandırması bakımından da önemlidir. Venables (1985), kar kaydırma motivasyonlarının olmadığı bir durumda da gümrük vergileri ve ihracat teşvikleri gibi müdahaleci politikalarla bir ülkenin kazançlı çıkacağını göstermiştir. Venables'ın analizindeki en önemli özellikler azalan ortalama maliyetler ve piyasaya girişin serbest oluşudur. Brander ve Spencer (1981) ise, tekel konumunda olan yabancı bir firmanın

faaliyet gösterdiği ve piyasaya giriş yapabilecek potansiyel bir yerli firmanın mevcut olduğu bir iç piyasada, devletin gümrük vergisi kullanarak tekeli yabancı firmanın sağladığı rantı ülkesine aktarabileceğini göstermişlerdir. Bu modeller, ticarete devlet müdahalelerinin ulusal refahı artırabileceğini farklı model varsayımları altında göstermektedirler. Ancak, modellerin kısıtlayıcı varsayımları, gerçek dünyada bu politikaların uygulanabilirliği konusunda şüpheler doğurmaktadır. Dördüncü bölümde, stratejik ticaret politikalarına yönelik eleştirilerde bu konu ele alınmıştır.

III.1 Devletlerin Karşılıklı Etkileşimi

Bir devletin stratejik ticaret politikası uygulamasına diğer devletlerin göz yumması beklenemez. Devletler arası stratejik etkileşim, oyun teorisindeki mahkumların ikilemine benzer bir durumun doğmasına yol açmaktadır.

III.1.A Mahkumların İkilemi ve Stratejik Ticaret Politikaları

Tablo 1’de ele alınan oyunda, A ve E ülkelerinin “uzlaşma stratejisi”, kendi aralarındaki karşılıklı bağımlılığı dikkate alarak işbirliğine gitmeleri (birbirleri aleyhine politika uygulamamaları); “çatışma stratejisi” ise, her ülkenin ulusal refahını tek yanlı müdahaleci politikalarla artırma girişimi olarak tanımlanmıştır.

Tablo 1. Ülkelerarası Stratejik Etkileşim

		E ülkesi	
		Uzlaşma	Çatışma
A ülkesi	Uzlaşma	(400,400)	(50,500)
	Çatışma	(500,50)	(100,100)

Kaynak: Brander,1986: 37.

Tablo 1’de her iki ülke de çatışmayı tercih ederlerse, her birinin 100 birimlik kazanç elde edecekleri varsayılmıştır. A ülkesi çatışmayı seçtiğinde E ülkesi uzlaşmayı seçerse A, 500 birimlik kazanç sağlarken; E, sadece 50 birimlik bir kazanç sağlayacaktır. Her iki ülke de uzlaşmayı seçtiğinde, bu ülkeler 400 birimlik kazanç sağlarlar. Ülkelerden birisinin uzlaşmayı seçtiği durumda çatışma stratejisini seçmek cazip olurken, iki ülkenin uzlaşmayı seçip müdahale etmemesi durumunda 800 birimlik en yüksek toplam kazanç sağlanmaktadır.

A ülkesinin bir defa strateji belirleyeceğini ve sonrasında hep aynı stratejii uygulayacağı varsayımı altında, E ülkesi uzlaşmayı seçerse, A müdahale ile daha yüksek kazanç sağlayacaktır. E'nin çatışmayı seçmesi durumunda ise, A'nın en iyi stratejisi yine daha önce seçmiş olduğu müdahalede bulunmaktadır. Dolayısıyla, çatışma stratejisi baskın stratejidir. Diğer bir deyişle, diğer ülke ne yaparsa yapsın bir ülkenin uygulayabileceği en iyi strateji müdahalede bulunmaktadır. Bu durumda denge, her iki ülkenin de müdahalede bulunduğu noktada gerçekleşir. Böylelikle, her iki ülke de 100 birimlik bir kazanç sağlar ki bu sonuç ikisinin de müdahalede bulunmadığı sonuca göre daha kötüdür; çünkü, iki ülkenin de işbirliğine gitmeleri durumunda her ikisi de 400'er birimlik bir kazanç sağlayacaklardır.

Teşviklerin kar aktarma amacına yönelik kullanıldığı bu uluslararası ilişki modeli oyun teorisinde mahkumların ikilemi olarak bilinmektedir (Dixit ve Skeath, 1999; Brander, 1986). Diğer ülkenin stratejisinden bağımsız olarak, bir ülkenin uygulayabileceği en iyi strateji teşvik vermektir. Teşvikin sağladığı gerçek kazanç ise, diğer ülke teşvik vermezse çok daha fazladır. Aslında, her iki ülkenin de teşvik vermemesi en iyi sonucu vermektedir. Ancak, her ülkenin teşvik kullanımına ilişkin tek yanlı eğilimi bulunmaktadır. Sonuç, her iki ülke için de mevcut durumların içinde en kötü olanıdır. Rakip ülke uzlaşma stratejisini benimsediğinde uygulanacak en iyi strateji müdahale etmek olduğu için uzlaşma kurallarına uymayı sağlayacak devletlerüstü bir otorite olmadığı sürece iki ülke arasındaki uzlaşma yönündeki anlaşmaların uzun ömürlü olmayacağı, bir tarafın çatışma stratejisinin getireceği yüksek kazancın cazibesine kapılacağı açıktır. Uluslararası anlaşmalar ve örgütler, uzlaşma stratejilerine uyulmasını sağlamak yönünde atılmış adımlardır. Ülkeler arasında işbirliğini ve serbest ticaret koşullarını sağlamak için GATT ve sonrasında oluşturulan DTÖ'nün temel ilkeleri tarifelerin azaltılmasının yanında bu tip stratejik ticaret politikalarının uygulanmasını önlemek amacını taşımıştır (GATT, 1986). Ancak, tarifelerin azaltılması yönünde başarı sağlanmış olsa da, 1970'li yıllarda başlayan ticarete tarife dışı engellerin yaygınlaşması ile korumacılık tekrar artmıştır.³ Buna ek olarak, devletlerin GATT anlaşması ile izin verilen AR-GE teşvikleri adı altında yasaklanan teşviklere devam ettikleri gözlenmektedir.⁴

³ 1986 yılına gelindiğinde ABD ithalatının %17'si, AB ithalatının %30'u, Japonya ithalatının %37'si tarife dışı engellerle sınırlanmaktaydı. Aynı yılda, dünya ticaretinin %10'u, gönüllü ihraç kısıtlamalarıyla sınırlandırılmıştı.

⁴ Mart 1986'da GATT'ın Sivil Uçak Ticaret Komitesi'ne (Committee on Trade in Civil Aircraft) yapılan şikayet için bkz. De Melo, 2000.

III.1.B Airbus-Boeing Rekabeti

Krugman (1987), teşvik politikalarının etkilerini uçak sanayiinde Amerika ve Avrupa firmaları arasında gerçek dünyada süren bir rekabet örneğiyle incelemiştir. Krugman'ın modelinde Amerika'da Boeing, Avrupa'da Airbus şirketleri 150 kişi taşıma kapasiteli bir yolcu uçağı üretmektedir. Modelde piyasada ancak bir firmaya yer olduğu varsayılmıştır. Boeing ve Airbus'ın üretim kararları sırasıyla P ve p, üretmeme kararları ise N ve n ile gösterilmiştir.

Tablo 2. Airbus ve Boeing Arasındaki Rekabet

		Airbus	
		<i>p</i>	<i>n</i>
Boeing	<i>P</i>	(-5,-5)	(100,0)
	<i>N</i>	(0,100)	(0,0)

Kaynak: Krugman, 1987: 135.

Tablo 2'deki oyun tek çözümlü değildir. Örneğin, Airbus'ın kararından önce Boeing'in üretim kararı verdiği varsayıldığında oyunun sonucu Pn'de gerçekleşecek ve Boeing yüksek oranda kar sağlayıp Airbus'ın piyasaya girişini engellemiş olacaktır.

Şüphesiz Avrupa bu sonucu değiştirmek isteyecektir. Stratejik ticaret politikasının gereği, Boeing üretimde bulunmadan önce Airbus'a teşvik verilmesidir. Avrupa'nın Boeing'in üretim kararından bağımsız olarak Airbus'a 10 birimlik teşvik verdiği varsayıldığında, oyun Tablo 3'te gösterildiği gibi olacaktır.

Tablo 3. Teşvik Verilmesi Durumunda Airbus ve Boeing Arasındaki Rekabet

		Airbus	
		<i>p</i>	<i>n</i>
Boeing	<i>P</i>	(-5,-5)	(100,0)
	<i>N</i>	(0,110)	(0,0)

Kaynak: Krugman, 1987: 136.

Boeing, üretimde bulunursa Airbus'ın da üretimde bulunacağını ve zarar edeceğini bilmektedir. Dolayısıyla, Boeing üretimde bulunmayacak ve oyunun sonucu N_p 'de gerçekleşecektir. Görüldüğü üzere, 10 birimlik bir teşvik Airbus'ın karını 0'dan 110'a yükseltmiştir. Bunun 100 birimi, rantın Amerika'dan Avrupa'ya transferi ve Avrupa milli gelirinde Amerika'nın zararına olacak şekilde bir artış anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu örnek, stratejik ticaret politikasının, en azından bazı koşullar altında, bir devletin firmalarını uluslararası piyasalarda destekleyerek diğer devletin zararına olacak şekilde ulusal refahını artırabileceğini göstermektedir.

III.2 Stratejik Ticaret Politikası Modelleri

Stratejik ticaret politikası modelleri, ihracat teşvikleri ve koruma politikaları ile bir ülkenin refahının artırılabilirliğini ortaya koymuştur. Bu kısımda ele alınan tüm modellerde, firmaların Cournot davranışında buldukları varsayılmıştır.

III.2.A Kar Kaydıran Teşvikler

Üçüncü piyasalarda oluşan rantların ulusal ekonomiye aktarılmasına yönelik politikalarından biri, yerli bir firmanın yabancı bir firmayla rekabet ettiği böyle bir piyasada ihracat teşviklerinin, yerli firmanın pazar payının artırılması ve daha yüksek oranda kar sağlaması için kullanılarak yerli ekonomide ulusal refahın artırılmasıdır (Brander ve Spencer, 1985).⁵ Burada, firmaların faaliyette bulunduğu piyasa, oligopol piyasasıdır. Bu piyasada, firmalar stratejik bir karşılıklı bağımlılık içindedirler. Bu tür durumlara oyun teorisinde stratejik oyunlar adı verilmektedir.⁶

⁵ Spencer ve Brander (1983)'da, yerli firmaların kar sağlayabilecekleri endüstrilerden daha fazla pazar payı almalarında, devlete önemli bir rol düştüğünü ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmada, devletler AR-GE faaliyetlerine teşvik verirken; firmalar, stratejik amaçlarla AR-GE'ye yatırım yapmaktadırlar. Çünkü GATT ihracatta devlet yardımlarını yasaklarken izin verilen AR-GE teşvikleri bu amaçla kullanılmaktadır. Spencer ve Brander, kapasite ya da AR-GE yatırımının, üretimden bir önceki aşamada yapıldığı iki aşamalı bir oyun ile modellerini geliştirmişlerdir.

⁶ Firmalar birbirlerinin üretim düzeyini veri alarak kendi üretim kararlarını verdiğinde, hiçbirisinin üretim düzeyini değiştirme isteğinde olmadığı durum Cournot dengesidir (Brander, 1986; Gardner, 1995). Bu konuda ilk analiz, iki firmadan oluşan bir duopol piyasası için 1838 yılında Augustin Cournot tarafından yapılmıştır. 1950'lerin başında John Nash tarafından öne sürülen iki ya da daha fazla oyuncudan hiçbirisinin tek taraflı olarak stratejisini değiştirerek kazanç elde edemeyeceği durum oyun teorisinde Nash dengesi adını almıştır. Bu iki dengedeki paralellik nedeniyle söz konusu denge literatürde Cournot-Nash dengesi olarak adlandırılır.

Brander ve Spencer (1985)'in modelinin temel varsayımı, devletin endüstri yapısı ve vereceği teşvikin üretim dengesini nasıl etkileyeceği konusunda tam bilgiye sahip olduğudur. Yabancı firmanın üretim düzeyi veri olduğunda, yerli firmaya bir teşvik vererek üretim miktarını artırma tehdidi, rakibi açısından inandırıcıdır. Rakip firmanın izleyeceği en iyi strateji ise, üretim düzeyini azaltmaktır. Böylelikle, teşvikin etkisiyle yerli firmanın uluslararası piyasadaki payı büyüyecektir.

Yerli firmaya verilen teşvik, malın dünya fiyatını azaltmakta, yerli firmanın karını artırmakta ve yabancı firmanın karını azaltmaktadır.⁷ Bunun yanında, verilen teşvik hazine, dolayısı ile vergi ödeyen vatandaşlar tarafından karşılanmaktadır. Yani teşvik, vergi ödeyenlerden firmaya bir gelir transferi niteliğindedir. Böyle bir politikanın ulusal refah üzerindeki net etkisinin belirlenmesinde bu gelir transferi etkisi de göz önüne alınmalıdır.⁸ Ayrıca, yerli ekonominin karı tamamıyla rakip ülkenin zararınadır. Ancak, ithalatçı ülkelerdeki tüketiciler teşvik nedeniyle daha düşük fiyattan tüketim yapabilme olanağına kavuşacaklardır. Sonuç olarak, tüketici ülkelerle, yerli ülkenin toplam kazancı, üretici konumundaki rakip ülkenin zararından daha fazla olacağı için net etki, dünya refahının artması yönünde olur. Gerçek dünyanın çok daha karmaşık olduğu göz önüne alınırsa, ihracat ve üretim teşviklerinin stratejik bir politika aracı olarak kullanımının etkilerinin bu kadar kesin ve net olması beklenemez. Ancak, buradaki temel düşünce, devletin elinde teşvikler gibi araçlarının bulunduğu ve bu araçların rakipleri yıldırma yönünde önemli etkilerinin olabileceğidir (Helpman ve Krugman, 1989).

III.2.B Koruma ve Yerli Piyasa Etkileri

Geleneksel ticaret teorilerinde, ihracat teşvikleri refah azaltıcı sonuçlar doğurdukları için ticaret politikası aracı olarak rağbet görmezler (Krugman ve Obstfeld, 1994). Bu nedenle, geleneksel ticaret politikaları genel olarak ithalata rakip üretim yapan endüstrilerin korunması üzerinde yoğunlaşmıştır. Tarihsel olarak gümrük vergileri, stratejik bir politika aracı olarak değil, hazineye gelir sağlayan bir politika aracı olarak ortaya çıkmakla birlikte, bebek endüstri argümanında olduğu gibi stratejik olarak da kullanılmışlardır.

⁷ Kanıt için bkz. Brander ve Spencer, 1985.

⁸ İhracat teşvikinin gelir transferi etkisi için bkz. Brander, 1986.

Stratejik ticaret politikası modellerinde de bebek endüstrilerin korunmasının üzerinde durulmakta, ancak korumacı politikaların gerekçesi, piyasaların eksik rekabetçi yapısına ve ölçek ekonomilerine dayandırılmaktadır.

III.2.B.i İhracatı Geliştirme Aracı Olarak Koruma

Krugman (1984) üç ayrı modelle, yabancı firmaların iç piyasaya girişinin engellenmesi ile yerli firmaların dış piyasalardaki performansının da olumlu yönde etkilenebileceğini göstermiştir. Krugman'ın azalan marjinal maliyetlere yol açan ölçek ekonomilerini ele alan birinci modelinde, her bir firmanın tek bir mal ürettiği ve diğer firmalarla rekabet halinde tüm piyasalarda faaliyet gösterdiği varsayılmaktadır. Yabancı firmanın iç piyasaya girişinin engellenmesiyle yerli firma, iç piyasada üretim miktarını artırır. Dolayısıyla, yerli firmanın marjinal maliyeti düşer, yabancı firmanınki yükselir. Böylelikle, yerli firmanın pazar payı artmış, yabancı firmanınki azalmış ve iç piyasanın korunmasıyla yerli firmanın yabancı firmanın zararına olacak şekilde ölçek ekonomilerinden yararlanması ve dış piyasalardaki üretim düzeyini artırması sağlanmıştır. Krugman bu politikaya, ihracatı geliştirme aracı olarak koruma politikası adını vermektedir.⁹

Krugman çalışmasında böyle bir politikanın refah üzerindeki etkilerine yer vermemiştir. Ancak, bu politikanın firmalar açısından olumlu, daha az rekabetçi bir piyasada tüketim yapan tüketiciler için refah azaltıcı olduğu öne sürülebilir. Toplam refah etkisi, firmaların sağladığı kazançla tüketicilere yansıyan maliyetin hangisinin daha büyük olduğuna bağlı olarak değişecektir. Tüketicilere yansıyan ek maliyet temelde yerli firmaya bir transfer niteliğindedir. Bunun yanında, bu politika üretimde bulunan diğer ülkeler için olumsuz bir etkiye sahipken net tüketici ülkeler için olumlu bir etkisi vardır. Dünya refahı üzerindeki net etkisi ise belirsizdir.

III.2.B.ii Müdahaleci Politikalar ve Ortalama Maliyetler

Venables'in (1985) modelinde de firmalar hem iç, hem de dış piyasalar için üretim yapmaktadır. Modelde ele alınan piyasa bölünmüştür; firmalar fiyat farklılaştırması yapabilmektedirler ve ulaştırma maliyetleri pozitiftir. Bunun

⁹ Krugman'ın sabit marjinal maliyetlere dayanan AR-GE yarışını olarak adlandırdığı ikinci modeli ve ölçeğe göre artan getirinin dinamik bir nitelik kazandığı yaparak öğrenmeye dayanan üçüncü modeli için bkz. Krugman, 1984.

yanında, piyasaya giriş, karları normal düzeye çekecek kadar serbesttir. Bu nedenle, devlet müdahalesinin gerekçesi rant aktarımı değildir; Venables'ın modeli bu açıdan önem taşımaktadır. Venables modelini sabit marjinal maliyet varsayımı üzerine kurmuştur. Bu maliyet yapısının önemli özelliği, ortalama maliyetin üretim arttıkça düşmesidir. Dolayısıyla, bu ortamda müdahaleci politikaların gerekçesi yerli firmaların ortalama maliyetlerinin düşmesidir. Ortalama maliyetlerin düşmesiyle, yerli firmalar yabancı firmalar karşısında bir rekabet üstünlüğü sağlamakta ve pazar paylarını genişletebilmektedirler.

Gümrük vergisi uygulandığında yabancı firmalar, taşıma maliyetlerinin yanında gümrük vergisi ile karşı karşıyadırlar. Sabit marjinal maliyet varsayımı altında, koruma sonucu üretimi düşen yabancı firmanın ortalama maliyetlerinin yükselmesi sonucu, yabancı firma rekabet gücünü kaybedecek, dolayısıyla yabancı firmanın yerli ve uluslararası piyasalardaki payı azalacaktır. Yerli firmalar ise, tüm piyasalarda üretim düzeyini artıracak ve ortalama maliyetleri azalacaktır. Net etki, iç fiyatların düşmesi ve tüketicilerin refahının artması yönünde olacaktır. Piyasada normal üstü kar olmadığı için üreticiler açısından bir refah etkisi yoktur. Dış ve iç fiyatlar arasındaki maksimum fark taşıma maliyetleri kadardır. Bu nedenle, bu politika taşıma maliyetleri yüksek olduğu ölçüde etkili olacaktır.

III.2.B.iii Rant Aktarma Aracı Olarak Stratejik Ticaret Politikaları

Brander ve Spencer (1981), tekel konumundaki yabancı bir firmanın faaliyet gösterdiği ve piyasaya giriş yapabilecek potansiyel bir yerli firmanın bulunduğu bir iç piyasada, devletin gümrük vergisi kullanarak tekeli yabancı firmanın sağladığı rantı ülkesine aktarabileceğini göstermişlerdir. Eğer yerli firmanın uluslararası piyasada rekabet gücü yoksa bu firmanın sadece yerli pazar için üretimde bulunması ile gerçekleştirilecek rant aktarma, ekonomide başka çarpıklıklara yol açmaz. Bu çalışmanın diğer bir katkısı, eksik rekabetin endüstri-içi ticarete yol açacağını göstermesidir.

Piyasa rantının yerli ekonomiye aktarılması şu şekilde sağlanmaktadır: Belli bir noktaya kadar, yabancı firma, gümrük vergisinin neden olduğu maliyet artışını fiyata yansıtmayacaktır. Dolayısıyla, iç piyasada tüketim azalmayacak ve ekonomi net bir kazanç sağlamış olacaktır. Yeterince yüksek ancak yasaklayıcı olmayan bir gümrük vergisi uygulandığında, yabancı firma fiyatı

yükseltmek durumunda kalacak ve yerli firma piyasaya giriş yapacaktır. Bu durumda, fiyatların yükselmesi iç piyasada tüketicilere zarar verecek, ancak aynı zamanda, hazinenin gelirinde bir artış gözlenecektir. Yerli firmaya aktarılan rantın ve hazine gelirindeki artışın, tüketici artığındaki kayıptan daha fazla olması durumunda korumayı uygulayan ülkenin refahında bir artış meydana gelecektir. Yerli firmanın yabancı piyasalara ihracat yaparak bu piyasalarda kar elde etme olasılığı da bulunmaktadır. Ancak, yerli firmanın yabancı piyasalara yönelik olarak da üretim yapması analizi önemli ölçüde değiştirmektedir (Brander ve Spencer, 1981).

Koruma politikasının amacına hizmet edebilmesi için yerli firmanın görece olarak düşük maliyetlere sahip olması gereklidir. Ters durumda ise, yerli firmanın piyasaya girişinin bir önemi bulunmamaktadır. Ancak, bu durumda, devlet en azından potansiyel olarak piyasaya girebilecek bir firmanın bulunduğu gerçeğinden faydalanarak, gümrük vergisini yabancı firmadan hazineye rant aktarmak amacıyla kullanabilir. Bu durumda optimal politika ise, uygulanacak gümrük vergisi oranını yerli firmanın piyasaya girmesini sağlayacak düzeyin üzerine çıkarmamak olmalıdır.

Stratejik ticaret politikası modelleri, uluslararası ticarete devlet müdahalelerinin ulusal refahı artıracağını farklı senaryolar altında göstermektedirler. Ancak, modellerin kısıtlayıcı varsayımları, bu politikaların gerçek dünyada uygulanabilirliği konusunda şüpheler doğurmaktadır.

IV. STRATEJİK TİCARET POLİTİKALARINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Stratejik ticaret politikaları birçok açıdan eleştirilmiştir. Bu bölümde, stratejik ticaret politikalarına yönelik eleştiriler ve bu politikaların gelişmekte olan ülkelerdeki uygulanabilirliği ele alınmıştır.

IV.1 Ekonomik Teoriden Kaynaklanan Eleştiriler

IV.1.A Belirsizlik ve Model Sonuçlarının Varsayılan Firma Davranışlarına Duyarlılığı

Müdahaleci politika uygulaması rakibin tepkisi konusunda tam ve güvenilir bilgiye sahip olmayı gerektirir. Eksik bilgi durumunda bir ihracat teşviki

refahın azalması sonucunu doğurabilir.¹⁰ Her ekonomik politikanın sonucu belirsizlik içerse de, müdahaleci bir politikanın oligopolcü rekabeti nasıl etkileyeceği konusunda belirsizlik daha da artmaktadır (Krugman, 1987). Bunun yanında, Eaton ve Grossman, Cournot varsayımı altında optimal stratejinin ihracatı teşvik etmek olduğunu, Bertrand varsayımı altında ise optimal stratejinin ihracat vergisine dönüşeceğini göstermişlerdir (Eaton ve Grossman, 1986). Ayrıca, firmaların konjektürel değişimi tutarlıysa¹¹, yerli ekonomiye rant aktarma politikaları imkansız hale geleceği için optimal politika serbest ticaret olacaktır (Eaton ve Grossman, 1986).

IV.1.B Piyasadaki Firma Sayısı

Piyasadaki firma sayısının artması normal üstü karların azalmasına neden olacağından stratejik ticaret politikası amacına ulaşamayabilir (Krugman, 1987). Grossman (1986), bu durumda, ihracatın teşvik edilmesinden sağlanacak kazançların geçici olacağına işaret ederken, Dixit (1984), ihracat teşvikinin optimal politika olmayacağını göstermiştir. Ayrıca, Horstman ve Markusen (1986) ihracat teşvikinin piyasaya etkin olmayan firma girişlerine yol açması halinde, rantların yerli ekonomiye aktarılmasının sağlanamayabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu durumda, teşvik politikası ile yerli firmalar yabancı firmalara karşı üstünlük sağlasalar da, rant aktarma olmayacak, bu politika yabancı ülkedeki tüketicilerin mallara daha düşük fiyatlar ödemesi ile sonuçlanacaktır (Krugman, 1987).

IV.1.C Normal Üstü Karların Boyutu

Ekonomik teoride rant sözcüğü, bir faktöre yapılan alternatif kullanım alanında elde edebileceği kazancın üzerindeki ödemeleri ifade etmek için kullanılır. Rant olarak tanımlanan ekonomik büyüklük, maliyet hesaplarında gözükmeyen, bir faktöre yapılması gereken bir ödeme ya da bir harcama olabilir. Benzer şekilde, ücret farklılıklarının temel nedeni, işgücünün niteliğindeki farklılıklar ya da belirli sektörlerde emeğin marjinal verimliliğinin yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu durumda, yukarıdaki tanımıyla bir rantın varlığından söz etmek güçleşmektedir. Sonuç olarak, piyasadaki

¹⁰ Dördüncü bölümdeki Airbus ve Boeing arasındaki oyunun yeniden formüle edilmesiyle ihracat teşvikinin refahı azalttığı durum için bkz. Sharma ve Christie, 1993.

¹¹ Bir firmanın, rakibinin stratejisinde kendi davranışının neden olacağını düşündüğü değişim ile gerçekleşen değişim aynı olduğu durumda tutarlı değişim söz konusudur.

rantlar düşünöldüğü kadar yüksek değil ise, stratejik ticaret politikaları kaynakların etkin olmayan dağılımına yol açmaktan öteye gitmeyecektir.

IV.1.D Kısmi Denge Analizi

Stratejik ticaret politikası modelleri, kısmi denge analizi altında oluşturulmuşlardır. Genel denge analizi benimsendiğinde ise sonuçlarda önemli farklılıklar gözlenebilir. Bir devlet belirli bir sektörü desteklemeyi hedeflediğinde, kıt kaynakları diğer sektörlerden desteklemeyi planladığı sektöre kaydırmak durumunda kalacaktır (Krugman, 1987). Kıt kaynaklar için yaşanacak rekabet, kaynakların piyasa fiyatını artıracak ve diğer sektörlerdeki firmalar stratejik dezavantaja sahip olacaklardır. Dolayısıyla devlet, uyguladığı politikanın ekonomideki tüm sektörler üzerindeki etkisini göz önüne almalıdır. Bunun yanında, Dixit ve Grossman (1986), modellerde diğer endüstrilerde tam rekabet koşullarının sürdüğünün varsayıldığına dikkat çekmişlerdir. Ekonomide başka oligopolcü endüstriler varsa, oligopolcü bir firmanın desteklenmesi, diğer oligopolcü endüstrilerde rant kaybına yol açar. Böyle bir ortamda ise, optimal politika serbest ticarettir. Ayrıca, üretim faktörlerinin sektörler arası kaymasının ve buna bağlı olarak ortaya çıkan faktör fiyatlarındaki değişimin göz önüne alınmaması, stratejik ticaret politikası modellerinin önemli bir eksikliğini gözler önüne sermektedir (Alam, 1995).

IV.1.E Piyasa Çarpıklığının Tanımlanması ve Uygun Araç Seçimi

Müdahaleci politikalara gerekçe oluşturan etkenlerden birisi ölçek ekonomilerinin varlığıdır. Krugman (1984) analizinde, bir firmanın pazar payının küçük olmasının, ölçek ekonomilerinden yararlanmasının önündeki en önemli engel olduğunu ileri sürmüştür. Bu durumda koruma politikası, firmanın ölçek ekonomilerinden yararlanmasına zemin hazırlayacaktır. Ancak, Cournot tipi bir modelde ölçek ekonomilerinden yararlanmayı engelleyen faktör, piyasa yapısına ilişkin kusursuz bilgiye sahip olunmasını engelleyen piyasa başarısızlıklarıdır. Yine de, bu durum ihracatı teşvik etmeye yönelik bir stratejiye bir gerekçe kazandıramaz; çünkü birinci-en-iyi politika piyasadaki bilgi eksikliğini ortadan kaldırmaya yönelik devlet müdahalesidir (Alam, 1995).

IV.2 Modellerin Oyun Teorik Yapısına Yönelik Eleştiriler

Stratejik ticaret politikaları eksik rekabet piyasalarında firmalar arasında karşılıklı stratejik etkileşime neden olduğu gibi, piyasalara müdahale eden devletleri de stratejik bir karşılıklı bağımlılık içine sokmaktadır. Bu stratejik karşılıklı bağımlılık, sonuçları öngörülmesi güç olan karmaşık bir oyun yapısına yol açmaktadır. Böyle bir ortamda oynanan stratejik oyunların nasıl modelleneceği ve çözüleceği ciddi bir problem oluşturmaktadır. Mahkumların ikilemi, çıkarları çelişen oyuncular arasındaki etkileşimin doğasının anlaşılmasına yardımcı olmakla birlikte, bu türlü deneyleri, gerçek hayatta uygulanması hedeflenen politikalarla ilişkilendirmek hayli zordur. Problemlerden biri, gerçek hayatta birçok politika seçeneğinin olmasıdır. Diğer bir problem ise, uluslararası ticarete GATT gibi çok taraflı anlaşmaların getirdiği kısıtlar altında, mahkumların ikileminin iki yönlü etkileşimi göz önüne alan yapısına sapanıp kalmanın, yanıltıcı sonuçlara neden olabileceğidir.

IV.3 Politika Amaçları ve Araçlarının Belirlenmesinde Karşılaşılan Problemler

Stratejik ticaret politikası amaç ve araçlarının belirlenmesinde karşılaşılan güçlükler; stratejik sektörlerin belirlenmesinin zorluğu ve stratejik politikaların uygulanması problemleri, lobicilik faaliyetleri sonucu stratejik ticaret politikalarının belirli çıkar gruplarına hizmet etme olasılığı, bu politikaların misilleme ve ticaret savaşına yol açma potansiyelidir.

IV.3.A Stratejik Sektörlerin Belirlenmesi Problemi

Stratejik politika uygulamalarından önce, hangi sektörlerin destekleneceği ya da koruma altına alınacağı doğru bir şekilde belirlenmelidir.¹² Belirlenecek sektörlerde emeğin ve sermayenin getirisi yüksek olmalıdır. Ancak, bu getiri sadece görünürdeki farklılıklara dayanılarak hesaplanmamalıdır. Çünkü, örneğin emeğin niteliğindeki farklılıktan kaynaklanan yüksek ücretlerin, rantların varlığını göstermediğine yukarıda değinilmişti. Bu durumda söz konusu sektörün, emeğin niteliğini yükseltecek politikalar uygulanmadan desteklenmesi düşük nitelikli işgücünde işsizliğin artmasına

¹² Hedeflenecek sektörlerin belirlenmesinde göz önüne alınması gereken 7 özellik için bkz. Spencer, 1986.

yol açabilir. Bunun yanında, bir piyasa fiyatı olmadığından ve yapısı gereği bilgi dışsallıklarının ölçülmesi zor olduğundan, pozitif dışsallık kaynağı olan bir sektörün belirlenmesi için yapılacak çalışma çok dikkatle yürütülmelidir. Bhagwati (1989)'un öne sürdüğü gibi, devlet refah maksimizasyonunu hedefleyen bir iktisatçı gibi davranmayabilir. Dolayısıyla, devlet müdahalesinin ekonomiyi refahın azaldığı bir noktaya götürmesi olasılığı doğmaktadır. Ayrıca, hedeflenecek sektörlerin belirlenmesi tam bilgiye sahip olunmasını gerektirir, özellikle gelişmekte olan ülkelerin bu tip bilgiye bütünüyle sahip olması beklenemez.

IV.3.B Stratejik Politikaların Uygulanması Problemi

Stratejik politikaların uygulanabilirliği ile ilgili olarak iki problemden söz edilebilir. Bunlardan birincisi, belirlenen sektörlerin kıt kaynaklar için rekabet halinde olabileceğidir (Krugman, 1986b). Endüstriler arasındaki bu yarış başlangıçta doğru olan sektör seçimini, sonuçta hatalı olan bir politika haline dönüştürebilir. Diğer bir sorun ise, karmaşık stratejik bir ortamda doğabilecek olan etkilerin sonuçlarının tahmin edilmesi ile ilgilidir. Örneğin, bir ihracat teşvikinin önceden hangi sonucu doğuracağına ilişkin bir tespitte bulunmak oldukça güçtür.

IV.3.C Stratejik Ticaret Politikalarının Belirli Çıkar Gruplarına Hizmet Etmesi Olasılığı

Müdahaleci politikaların bazı çıkar grupları tarafından yönlendirilebileceği gerçeği nedeniyle, yapılan bir müdahale, yanlış yönlendirilmiş bir politika olabilecek ve bir takım küçük grupların refahını artırırken, büyük bir kesime zarar verebilecektir. Bunun yanında, müdahaleci bir politikanın amacı dışında kullanması durumunda ortaya çıkan ahlaki tehlike de politika uygulamalarında bir problem oluşturur. Örneğin, yerli firmalar mevcut durumlarını sağlanan teşviklerle korumak gibi bir davranış benimserlerse, teşvikler ekonomideki çarpıklıkları artırmak ve ekonomiyeye hiçbir katkısı olmayan, rant-arayan faaliyetleri artırmaktan başka bir sonuç vermeyecektir (Alam, 1995).

IV.3.D Misilleme ve Ticaret Savaşı

Stratejik ticaret politikaları, komşunu yoksullaştır (beggar-thy-neighbour) türünden politikalar ve yerli ekonominin kazancını diğer ülkelerin zararına

olacak şekilde artırırlar (Krugman, 1987). Ayrıca, müdahaleci politikalar uygulayan bir devlet, diğer devletlerin misillemeleriyle karşılaştığı ölçüde piyasa mekanizmasının doğal işleyişinden uzaklaşacak, dünya refahının azalmasına neden olacaktır. Dolayısıyla, devletler arasındaki bu oyunda oyunun kurallarının iyi belirlenmesi gereklidir. Ticarete müdahalede bulunan iki ülke arasında ticaret savaşının yaşanması ise, her iki ülkenin de serbest ticarete oranla daha kötü bir duruma gelmelerine neden olacaktır (Krugman, 1987). Bu sonuç, mahkumların ikileminin sonucuyla paralellik taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, serbest ticaret kuralları çok daha kolay olan bir oyundur. Elde edilecek kazançlar azsa, bir ticaret savaşının ortaya çıkmaması açısından yine de en doğru politika serbest ticarettir demek belki de daha uygun olacaktır (Krugman, 1987).

IV.4 Stratejik Ticaret Politikalarının Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Uygulanabilirliği

Stratejik ticaret politikası modelleri, daha çok gelişmiş ülkelerdeki endüstri yapıları ve devlet işleyişindeki etkinlik düzeyi veri alınarak oluşturulmuştur. Bu nedenle, bu politikaların gelişmekte olan ülkelerdeki etkileri değerlendirilirken, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki yapısal farklılıkların dikkate alınmasında yarar vardır. Bu yapısal farklılıklar stratejik ticaret politikalarının uygulanmasında bir problem oluşturmaktadır; çünkü gelişmekte olan ülkelerde birçok endüstri henüz oluşma sürecindedir ve uygulanan devlet politikaları bazı endüstrilerde yoğunlaşma oranlarının yüksek olmasına yol açabilir. Ayrıca, söz konusu ülkelerde anti-tröst yasalarının bulunmayışı, piyasaya girişlerin engellenmesi, ithal ikameci ticaret politikaları gibi nedenler de bu endüstri yapısının oluşmasına neden olabilir. Ölçek ekonomilerini yansıtmayan bu endüstri yapısının stratejik ticaret politikaları için bir gerekçe olarak kullanılması yanlıştır (Alam, 1995). Bunun yanında, amaçlanan kazançlara ulaşılamama olasılığının yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden birisi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin küçük oluşunun firmaların ölçek ekonomilerinden yararlanma olanaklarını kısıtlamasıdır. Diğer bir neden, bu ülkelerin stratejik oyunlarda atılacak adımlarda ilk hamlede bulunan taraf olamamaları ve tehditlerinin inandırıcı olmamasıdır. Dolayısıyla, uyguladıkları politikalar karşısında misillemeyle karşılaşmaları ve bunun sonucunda oyunda kaybeden taraf olma olasılıkları yüksektir. Gözlemlenen bir diğer sorun, bu ülkelerin

uluslararası ticaretteki üstünlüklerinin ölçek ekonomileri olmaması, zengin oldukları emek faktörüne dayanan emek yoğun mallarda karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olmalarıdır. Ayrıca, sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi bu ülkelerde de stratejik ticaret politikalarının belirli çıkar gruplarına hizmet etme olasılığı da yüksektir. Bu nedenlerle, gelişmekte olan ülkeler açısından ticaret politikalarında devletin daha az rolünün olması daha yararlıdır.

V. STRATEJİK TİCARET POLİTİKALARI İLE İLGİLİ AMPİRİK ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Stratejik ticaret politikalarının teorideki öngörülerinin gerçek hayattaki geçerliliği test edilmelidir. Ancak, tahmin edilecek katsayı sayısı, denklem sayısını aştığı için modeller eksik tanımlanmış bir yapı taşımaktadır. Bu sorunu aşmak için stratejik ticaret politikası modellerinde genellikle Dixit'in (1988) önerdiği kalibrasyon yöntemi kullanılmıştır. Kalibrasyon yönteminde parametrelerin sayısal değerleri, ekonometrik bir yöntemle tahmin edilmeyip modelin dışındaki kaynaklardan sağlanır. Parametre değerleri, genellikle gerçek yaşamda gözlemlenen verilerle tutarlı olmadığı için araştırmacı, tutarlılığı sağlamak için bu değerleri öznel yargılarını ya da başka formel yöntemleri kullanarak ayarlar. Kalibrasyon terimi işte bu ayarlama işlemi anlatmak için kullanılır (Brander, 1995). Model bir kez kalibre edildikten sonra teşvik ya da gümrük vergileri gibi politikalarının etkileri değerlendirilebilir. Model kalibrasyonu, farklı parametre değerleri varsayımı altında belirli bir modelin ne tür sonuçlar ürettiğini araştırmayı amaçlayan bir simülasyon olarak da değerlendirilebilir (Brander, 1995).¹³

V.1 Stratejik Ticaret Politikası Modellerinin Kalibrasyonu

Stratejik ticaret politikalarının test edilmesine yönelik ilk çalışmayı Dixit (1988) gerçekleştirmiştir. Dixit, kalibrasyon yöntemi ile stratejik ticaret politikalarının ABD otomobil endüstrisi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Dixit, firmaların davranışlarının Cournot ile Bertrand davranışı arasında bir yerde olduğu ve Japonya'dan yapılan otomobil ithalatına getirilen kısıtlamanın yaratacağı refah artışının, ancak gerçek uygulamanın çok üzerinde bir gümrük vergisi ile sağlanabileceği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, hem gümrük vergisi uygulanması, hem de üreticilere teşvik verilmesi durumunda, ABD

¹³ Kalibrasyon yöntemi politika deneylerine olanak sağlasa da, bu yöntem bazı sorunlar içermektedir. Söz konusu sorunlar için bkz. Brander, 1995.

refahındaki artış endüstrinin üretimi göz önüne alındığında oldukça düşük kalmaktadır. Dixit'in çalışması az sayıda veri olduğu durumlarda bile politika önerilerinde bulunulabileceğini göstermekle birlikte, çeşitli yönlerden eleştirilmiştir. Konjektürel değişim parametresi, diğer parametre tahminleri ve piyasa verilerine dayanılarak hesaplandığından, bu tahminlerde ve verilerdeki herhangi bir hata doğrudan parametre değerine yansıtacaktır. Dixit, modelinde bir duyarlılık analizi yapmış ise de, modelden elde edilen sonuçlar ihtiyatla karşılanmalıdır (Brander, 1995).

V.2 Kalibrasyon Yöntemi ve Model Belirsizliği

Krishna, Hogan ve Swagel (1994), otomobil endüstrisinde Amerikan ve Japon firmaları arasındaki rekabeti incelemişlerdir. Model tanımlamalarındaki farklılık nedeniyle Dixit ve Krishna, Hogan ve Swagel'in sonuçları farklılaşmaktadır. Krishna, Hogan ve Swagel'in modelinde firma davranışları daha çok Bertrand ve hatta daha rekabetçi bir piyasa yapısını yansıtmakta ve optimal politika hem ithalata gümrük vergisi uygulanması, hem de üretime teşvik verilmesi olmaktadır. Ayrıca, Dixit (1988) ve Krishna, Hogan ve Swagel'in analizlerinde stratejik ticaret politikaları sonucu sağlanan refah artışlarının oldukça düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla, hem bu nedenle, hem de kalibrasyon modellerinin varsayılan model yapısına karşı çok duyarlı olmaları nedeniyle, bu modellerce önerilen optimal politikaların uygulanması konusunda oldukça dikkatli olunması gereklidir.

V.3 Stratejik Ticaret Politikaları ve Firma Davranışları

Venables (1994) da çalışmasında kalibrasyon sonuçlarının model tanımlamasına duyarlı olduğunu, ancak aşırıya kaçmayan oranlardaki gümrük vergilerinden ve teşviklerden sağlanacak küçük kazançların farklı modellerde varlıklarını koruduklarını göstermiştir (Krugman, 1994). Venables'ın farklı piyasa yapıları altında gerçekleştirdiği simülasyonlar, gümrük vergisi ve ihracat teşvikinden sağlanan kazançların sınırlı olduğu sonucunu vermiştir. Ancak, söz konusu politikaların üretilen mal miktarı üzerindeki etkileri büyüktür ve miktar etkisi, ihracat teşvikinde daha yüksektir. Bunun nedeni, teşvikin ihracat yapan firmalara iç piyasadaki diğer firmalara oranla daha düşük fiyat belirleyerek piyasa payını artırmasına, hatta bazı durumlarda üretimde uluslararası uzmanlaşmaya olanak sağlamasıdır. Ayrıca, Bertrand yerine Cournot tipi rekabette ticaret politikaları daha etkili olmaktadır.

Bununla beraber, piyasaya serbest giriş varsayımı kabul edildiğinde Bertrand tipi rekabetteki kazançlar yükselmektedir. Bunun yanında, bölünmüş piyasalarda sağlanan kazançlar, piyasaların bütünleşmiş olduğu durumdan daha fazladır. Diğer bir sonuç, piyasada ne kadar az sayıda firma varsa stratejik ticaret politikalarından sağlanan refah artışının o oranda yüksek olacağıdır. Yalnız, farklı piyasa yapılarında uygulanan ticaret politikaları, refah etkilerinin işaretini fazlaca değiştirmemektedir. Görüldüğü gibi, farklı piyasa yapıları ve rekabet koşulları bileşimleri, ticaret politikalarının sonuçlarını geniş ölçüde etkilerken, bu politikaların refah üzerindeki etkileri de önemsiz düzeylerde kalmaktadır. Nitekim, Venables da bu tür ticaret politikalarının uygulanması konusuna olumsuz yaklaşmaktadır (Venables, 1994).

V.4 Yaparak Öğrenme ve Stratejik Ticaret Politikaları

Yaparak öğrenmenin önem taşıdığı endüstrilerden birisi bilgisayar yongası endüstrisidir. Baldwin ve Krugman (1988) uluslararası 16K RAM bilgisayar yongaları piyasasında ithalat kısıtlamalarının ve serbest ticaretin ABD ve Japonya üzerindeki etkilerini kalibrasyon yöntemiyle incelemişlerdir. Japonya'nın uygulayacağı ithalat kısıtlamasının ABD refahı üzerindeki etkisinin pek fazla olmadığı görülmüştür, ancak Japon tüketicileri yüksek fiyatlar ödemekte ve refah kaybına uğramaktadır. Üreticilerin sağladığı kazanç ise, bu kaybı telafi edememektedir. Dolayısıyla, Japonya'nın koruma politikası, Baldwin ve Krugman'ın ifadesiyle, komşunu yoksullaştırırken uyguladığın politikanın maliyetleri nedeniyle kendin de yoksullaşırın türünden bir politikadır (Baldwin ve Krugman, 1988).

Serbest ticaret koşullarında ise, üretimlerini artırarak Japon piyasasına giriş yapmalarıyla Amerikan firmalarının marjinal maliyetlerinde azalma olmuştur. Bunun sonucu, Amerikan firmalarının karlarında yükselme ve her iki piyasada da fiyatlarda düşüş ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, her iki ülkede de tüketici artığında bir artış gerçekleşmiş ve sonuç her iki ülkenin de refahının artması olmuştur. Ancak, serbest ticaret koşullarında Japon firmaları kendi iç piyasalarında dahi Amerikan firmalarıyla rekabet edemeyecekler ve hiçbir Japon firması dünya pazarlarına bilgisayar üreticisi olarak çıkamayacaktır. Bu durumda Japonya'nın bu sektörü korumaktan başka şansı yoktur. Nitekim, Japonya koruma yoluyla dünya çapında güçlü bir endüstri yaratarak başarılı olmuştur. Baldwin ve Krugman'ın sonuçları

oldukça düşük düzeyde bir korumanın bile üretim ve ticaret üzerinde önemli sonuçlar doğurması açısından dikkat çekicidir (Brander, 1995).

Japonya ve Amerika'nın birbirlerinden yaptıkları ithalatı tamamiyle engelledikleri bir durumda, bu ticaret savaşının sonuçları her iki ülke açısından da olumsuz olmaktadır. Baldwin ve Krugman, bu durumda hem Japon, hem de Amerikan firmalarının küçüldüğü, marjinal maliyetlerinin yükseldiği ve fiyatların her iki piyasada da, özellikle daha küçük olan Japon piyasasında daha çok arttığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, bu durumda tüketici artığındaki kayıp, karlar yeterince yüksek olmadığı için telafi edilememekte ve her iki ülkede de refah azalmaktadır. Bu noktada, Krugman'ın müdahaleci politikalar sonucu elde edilecek kazançlar azsa, bir ticaret savaşının ortaya çıkmaması açısından yine de en iyi politikanın serbest ticaret olduğu yönündeki görüşü (Krugman, 1987) bir kez daha doğrulanmaktadır.

V.5 Pazara Giriş Aracı

1960'ların ortalarında Avrupalı hükümetlerin büyük yolcu uçakları piyasasına Avrupalı bir firmanın girmesine yönelik kararları sonucu 1970 yılında kurulan Airbus Industrie, stratejik ticaret politikaları literatüründe yukarıda tartışıldığı gibi klasik bir pazara giriş örneği olarak kullanılmıştır. Klepper (1994) ilk olarak, Airbus'ın piyasaya girişini sağlamak amacıyla verilen devlet desteğini incelemiştir. Devlet desteği, piyasaya giriş karlı olmadığı durumda bile Airbus'ın piyasaya giriş tehdidini inanılır kıldığı için, piyasada bulunan firmanın Airbus'ın piyasaya girişini engelleyici stratejileri rasyonel olmamaktadır. Klepper, piyasada sadece Boeing'in faaliyet gösterdiği tekel durumunda yaptığı simülasyon sonucu, tüketici artığındaki artışla sağlanan olumlu etkiye rağmen, üretici artığındaki kaybın daha fazla olması nedeniyle, Airbus'ın piyasaya girişinin dünya refahı üzerindeki etkisinin olumsuz olduğu, piyasada iki firma varken Airbus'ın piyasaya girişinin dünya refahını artıracak sonucuna ulaşmıştır. Klepper ayrıca, Amerika'nın misilleme amacıyla teşvik vermesi durumunda, verilen teşvik küçük oranlarda da olsa, Avrupa'nın verdiği teşvikin etkisiz hale getirilebildiği sonucuna ulaşmıştır. Klepper'in çalışması, sıradan bir duopol piyasasını bile modellemede karşılaşılan güçlükleri ortaya koyması açısından da oldukça öğreticidir (Krugman, 1994).

V.6 Uzmanlaşmış Girdi Teşviklerinin Stratejik Ticaret Politikası Olarak Kullanımı

Nitelikli işgücünün, yüksek teknoloji sektörlerindeki hayati önemi nedeniyle stratejik bir üretim girdisi olduğu görüşünden hareketle Ulph ve Winters (1994) kalibrasyon yöntemi ile stratejik işgücü politikalarını incelemişlerdir. Ulph ve Winters, nitelikli işgücünün AR-GE faaliyetlerinde kullanıldığı bir yüksek teknoloji sektörünü modellemişler ve işgücüne yönelik politikaları ve endüstri politikalarını kullanarak birbirleriyle rekabet eden ülkeleri ele almışlardır. Ulph ve Winters, bilimsel işgücü uluslararası hareketliliğe sahipken, bu nitelikteki bir sektörü değil tüm sektörleri desteleyecek bir politikayla kazanç sağlanabileceğini öne sürmüşlerdir. Ulph ve Winters, ayrıca, uluslararası bilgi dışsallıklarını analize dahil etmişler ve bilimadamları için daha büyük talep yaratmaya yönelik politikalar oluşturulması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, kalibre ettikleri modeller, GSMH'nin AR-GE teşvikinden 2,5 kat daha fazla oranda arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla, stratejik ticaret politikalarıyla ilgili ampirik çalışmalardan bir çoğunun ulaştığı: "Stratejik ticaret politikalarıyla sağlanması amaçlanan kazançların sınırlı olduğu görülmüştür" sonucunun tersine Ulph ve Winters, bu politikaların teknolojiye ve yüksek nitelikli işgücüne yönlendirilmesi durumunda, sağlanabilecek kazançların yüksek olabileceğini göstermişlerdir.¹⁴

Stratejik ticaret politikalarıyla ilgili yapılmış ampirik çalışmalar göz önüne alındığında, bu politikaların uygulanmasının oldukça güç olduğu ve bu politikardan elde edilecek kazançların teorinin öngörülerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Ampirik çalışmalardan sağlanan deneyimler ve bu konudaki gelişmelere rağmen, herbir uygulama gerçek dünyanın bazı önemli yönlerini yansıtsa da, oligopolcü piyasaları modelleme güçlükleri önemli bir problem oluşturmaya devam etmektedir. Bu konuda yapılan ampirik çalışmalar kısıtlı sayıda olsa da, bundan sonra yapılacak olan çalışmalar için aydınlatıcı olmaları ve teori ile pratik arasındaki ilişkiyi araştırmaları bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca, kalibrasyon modellerinden

¹⁴ Buraya kadar incelenen ampirik çalışmalara ek olarak, dünya otomobil piyasasında Japon ithalatına karşı gönüllü ihracat kısıtlamalarının Avrupa Birliği'ndeki ülkeler üzerindeki etkisi ve Fransa'nın Japonya'dan yaptığı ithalat üzerindeki kısıtlamanın etkileri için bkz. Smith, 1994. Ayrıca, ülkelerin AB'nin ithalatın gözetimi politikasına (import surveillance) karşı stratejik tepkilerinin uluslararası ticaret üzerindeki etkileri için bkz. Winters, 1994.

çıkarılan sonuçları ticaret politikalarının biçimlendirilmesine yönelik olarak kullanmaktan çok, stratejik ticaret politikaları modellerinin teorik yapısını daha iyi anlamaya yönelik alıştırmalar olarak değerlendirmek daha doğru olur (Brander, 1995).

VI. SONUÇ

Geleneksel ticaret teorileri, istisnai durumlar dışında en iyi politikanın serbest ticaret olduğunu öne sürmektedir. Bu politika önermesi, piyasalarda eksik rekabet ve ölçeğe göre artan getiri durumlarını dikkate alan yeni ticaret teorilerinin geliştirilmesiyle sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulamanın, uluslararası ticaret politikaları literatürüne getirdiği katkı stratejik ticaret politikalarıdır. Stratejik ticaret politikaları literatürünün ulaştığı temel teorik sonuç, devletlerin uluslararası ticarete müdahale ederek ulusal refahlarını artırabilecekleridir. Bu önerme, bir yandan serbest ticaret yanlısı politika önerilerine aykırı bir yapı oluştururken; diğer yandan, son altmış yılda uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlayan dünyadaki genel eğilime de ters düşmektedir. Bu durumda, yaygın olarak kullanılan stratejik ticaret politikalarının genel bir değerlendirmesini yapmak gerekir. Bu değerlendirme, çalışmanın bu sonuç bölümünde üç ana başlık altında yapılmıştır: İlk olarak, bu politikaların, uluslararası ticaret teorisine ve politikasına getirdiği temel katkının ne olduğu sorusunun cevabı bulunmalıdır. İkinci konu, teorik modellerde geçerli görünen politikaların, gerçek dünyada uygulanabilirlik şansı ve bu uygulamadan teorinin öngördüğü sonuçların elde edilip edilemeyeceğidir. Son olarak da, teorik modellerin ne yönde geliştirilebileceği ve ne tür ampirik çalışmalarla bu teorik modellerin test edilebileceği değerlendirilmelidir.

Günümüzde birçok endüstride önem taşıyan eksik rekabet, ölçek ekonomileri, firmalar arası stratejik etkileşim, teknolojik yenilikler, AR-GE faaliyetleri gibi gerçek durumları modellere dahil eden ve bu modellere dayanarak stratejik ticaret politikası önermeleri üreten bu literatürün teoriye yaptığı katkının önemi büyüktür. Stratejik ticaret politikalarının en önemli katkısı, gerçek hayatta gözlenen müdahaleci yaklaşımlara analitik bir çerçeve kazandırması olmuştur. Stratejik ticaret politikalarının en güçlü önermesi, oligopolcü piyasalarda fiyatın marjinal maliyetin üzerinde

olmasıyla, devletlerin tek yanlı olarak ticarete müdahale etme eğiliminin ortaya çıkmasıdır. Ancak, bu güçlü önerme diğer bir önerme ile bir anlamda yumuşatılmaktadır: Bir ülkenin ulusal refahını artıran bir stratejik ticaret politikasını uygulaması durumunda, bu ülkenin ticaret yaptığı diğer ülke bundan zarar görmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bir ülkenin yararı diğer ülkenin zararına gerçekleşiyorsa devletlerin ticaretin serbestleştirilmesine yönelik adımlar atmaları beklenebilir. Nitekim, GATT görüşmeleri ve DTÖ'nün aldığı kararlar, gümrük vergilerinin düşürülmesi ve ticaretin önündeki tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması yönünde bir eğilimi dünya ticaretine egemen kılmıştır. Ancak, buna rağmen ülkeler çok daha karmaşık korumacılık yöntemleri geliştirmektedirler. 1970'lerde ortaya çıkan 'yeni korumacılık' politikaları GATT sistemini aşmayı başarmıştır. Çevre, çalışma ve teknik standartlar gibi ticarete teknik engeller ve koruma önlemleri gibi görünmeyen engeller başvuru araçları arasındadır. Bu uygulamalar GATT çerçevesindeki son tur olan Uruguay'da varılan anlaşmayla geniş ölçüde azaltılma yoluna gidilmiştir. Bununla beraber, gerek DTÖ anlaşmasında, gerek AB'nin rekabet politikasında yer alan devlet yardımlarının stratejik amaçla kullanılmasını yasaklayan hükümlere karşın bu uygulamaların çok yaygın bir biçimde uygulanmaya çalışıldığının yüzlerce örneğini DTÖ ve AB kaynaklarında görmek mümkündür.¹⁵ Diğer yandan, ülkeler kendi firmalarının uluslararası pazarlardaki paylarını artırmak ve böylece bu pazarlarda oluşan rantları ülkelerine transfer etmek için çeşitli teşvik yöntemleri geliştirmektedirler. Stratejik ticaret politikası işte bu yöntemlerin bilimsel analizi için uygun bir analitik çerçeve sağlamaktadır.

Bu katkılarına rağmen stratejik ticaret politikasının pratikte uygulanabilirliği tartışmalı bir konudur. Eksik rekabetin hüküm sürdüğü bir ortamda serbest ticaret politikası ancak bir rastlantı sonucu optimal ticaret politikasıdır (Brander, 1995). Ancak, ticarete müdahalede bulunmayı amaçlayan bir devletin piyasalar ve firma davranışları konusunda ihtiyaç duyduğu bilginin boyutu çok büyüktür ve hiçbir ülke tam olarak bu bilgiye sahip değildir. Diğer yandan, çeşitli çıkar gruplarının stratejik ticaret politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirme ve toplumun kaynaklarını verimli olmayan bir şekilde kullanma olasılığı da oldukça yüksektir. Bu da, kaynak

¹⁵ Örneğin, her yıl yayınlanan AB Rekabet Politikası Raporu (EU Report on Competition Policy).

israfı ve refah düşüşü anlamına gelir. Bu kaygılar, güçlü ve köklü bir devlet yapısının bulunduğu, ekonomik yapıya ilişkin araştırmaların desteklendiği ülkelerde kısmen giderilebilir. Günümüzde bazı ülkelerde devletlerin seçici bir biçimde dış ticarete müdahale ettikleri ve dünya piyasalarına girebildikleri görülmektedir. Ayrıca, özellikle Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerinde AR-GE, yüksek teknoloji üretimi gibi konularda endüstrilere verilen teşvikler çok büyük boyutlardadır. Bu örnekler, stratejik ticaret politikalarının dünyada çeşitli biçimlerde kullanıldığını göstermektedir. Birçok stratejik amaçlı devlet yardımı AR-GE desteği adı altında gizlenmeye çalışılmaktadır. Refah sonuçları kesin olarak belirlenememekle birlikte, bu tür politikaların çeşitli ülkelerde uygulanıyor olması bile bu ülkelerle ticaret yapan ülkeler açısından serbest ticaretin optimal politika olup olmadığının sorgulanmasına yol açmaktadır.

Son olarak, stratejik ticaret politikası üzerine gelecekte yapılması gereken çalışmaları teorik ve ampirik çalışmalar olarak iki grupta ele almak mümkündür. Teorik yönden modellerin firma davranışları yönünden zenginleştirilmesi ve modellerin oyun-teorik yapısının dinamik yönde geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü gerçek yaşamdaki karmaşık iletişim biçimlerini dinamik, çok hamleli bir oyun olarak modellemek daha gerçekçi sonuçlar elde etmek için gereklidir. Stratejik ticaret politikaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, üzerinde durulması gereken konulardandır. Son yıllarda önem kazanan çevre sorunları ile stratejik ticaret arasındaki ilişki de araştırmaların yoğunlaşacağı diğer bir alandır. Ampirik olarak ise, bu politikaların uygulanabilirliği için gerek duyulan bilgilerin geliştirilmesi, yapılması gereken araştırmaların başında gelmektedir. Örneğin kalibrasyon yönteminin ihtiyaç duyduğu parametre tahminleri için ekonometrik çalışmaların yapılması bu konudaki çalışmalara bir katkı sağlayabilir. Türkiye açısından konuya yaklaşıldığında ise, stratejik ticaret politikalarının uygulanabilirliği konusunda çok sayıda ampirik çalışmaya ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Bu konuda ülkemizde sektör bazında çalışmalar yapılmalı ve uygulanan devlet teşviklerinin çeşitli sektörleri ve ulusal refahı ne yönde etkilediği araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktan, O.H., 1996. "GATT Anlaşmaları: Analitik Tarihi," T. Çubukçu (Der.), **GATT "Uruguay Round" Müzakerelerinin Sonuçları ve Etkileri** içinde, Ankara: TUISAV Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Merkezi.
- Alam, A., 1995. "The New Trade Theory and Its Relevance to the Trade Policies of Developing Countries," **The World Economy** 18(3): 367-385.
- Baldwin, R.E. ve P.R. Krugman, 1988. "Market Access and International Competition: A Simulation Study of 16 K Random Access Memories," R.C. Feenstra (Der.), **Empirical Methods for International Trade** içinde, Cambridge: MIT Press.
- Bhagwati, J., 1971. "The Generalized Theory of Distortions and Welfare," J. Bhagwati ve diğerleri (Der.), **Trade, Balance of Payments and Growth: Essays in Honour of Charles P. Kindleberger** içinde, New York: North Holland Publishing Company.
- Brander, J.A., 1995. "Strategic Trade Policy," NBER Working Papers, Working Paper No. 5020, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Brander, J.A., 1986. "Rationales for Strategic Trade and Industrial Policy," P.R. Krugman (Der.), **Strategic Trade Policy and the New International Economics** içinde, Cambridge: MIT Press.
- Brander, J.A., 1981. "Intra-industry Trade in Identical Commodities," **Journal of International Economics** 11: 1-14.
- Brander, J.A. ve B.J. Spencer, 1985. "Export Subsidies and International Market Share Rivalry," **Journal of International Economics** 18: 83-100.
- Brander, J.A. ve B.J. Spencer, 1981. "Tariffs and the Extraction of Foreign Monopoly Rents under Potential Entry," **Canadian Journal of Economics** 14(3): 371-389.
- Brander, J.A. ve P.R. Krugman, 1983. "A 'Reciprocal Dumping' Model of International Trade," **Journal of International Economics** 15: 313-321.
- Chacholiades, M., 1981. **Principles of International Economics**, New York: McGraw-Hill.
- Chamberlin, E.H., 1933. **The Theory of Monopolistic Competition**, Cambridge: Harvard University Press.

- De Melo, J., 2000. Notes on the Boeing-Airbus Rivarly, <http://www.unige.ch/ses/ecopo/demelo/Commerce/Lectures/Boair.pdf>.
- Dixit, A.K., 1988. "Optimal Trade and Industrial Policy for the U.S. Automobile Industry," R. Feenstra (Der.), *Empirical Methods for International Trade* içinde, Cambridge: MIT Press.
- Dixit, A.K., 1984 "International Trade Policy for Oligopolistic Industries," *Economic Journal* 94 (supplement): 1-16.
- Dixit, A.K. ve G.M. Grossman, 1986. "Targeted Export Promotion with Several Oligopolistic Industries," *Journal of International Economics* 21: 233-249.
- Dixit, A.K. ve J.E. Stiglitz, 1977. "Monopolistic Competition and Optimum Product Diversity," *American Economic Review* 67(3): 297-308.
- Dixit, A.K. ve S. Skeath, 1999. *Games of Strategy*, New York: WW. Norton & Company.
- Dixit, A.K. ve V. Norman, 1980. *Theory of International Trade*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Eaton, J. ve G.M. Grossman, 1986. "Optimal Trade and Industrial Policy under Oligopoly," *Quarterly Journal of Economics* 2: 383-406.
- Ethier, W., 1982. "National and International Returns to Scale in the Modern Theory of International Trade," *American Economic Review* 72(3): 389-405.
- European Commission, 2007. *Report: State Aid Scoreboard*, Brussels: EC.
- Gardner, R., 1995. *Games for Business and Economics*, New York: John Wiley & Sons.
- GATT, 1986. *The Text of the General Agreement on Tariffs and Trade*, Geneva: GATT.
- Graham, F.D., 1923. "Some Aspects of Protection Further Considered," *Quarterly Journal of Economics* 34: 199-227.
- Grossman, G.M., 1986. "Strategic Export Promotion: A Critique," P.R. Krugman (Der.), *Strategic Trade Policy and the New International Economics* içinde, Cambridge: MIT Press.
- Grubel, H.G. ve P.J. Lloyd, 1975. *Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products*, London: Macmillan.
- Gruber W., D. Mehta ve R. Vernon, 1967. "The R&D Factor in International Trade and International Investment of United States Industry," *Journal of Political Economy* 75: 20-37.

- Haberler, G., 1936. *The Theory of International Trade with its Applications to Commercial Policy*, London: William Hodges.
- Helpman, E., 1984. "Increasing Returns, Imperfect Markets, and Trade Theory," R.W. Jones ve P.B. Kenen (Der.), *Handbook of International Economics* içinde, New York: North Holland Publishing Company.
- Helpman, E., 1981. "International Trade in the Presence of Product Differentiation, Economies of Scale, and Monopolistic Competition: A Chamberlinian-Heckscher-Ohlin Approach," *Journal of International Economics* 11: 305-340.
- Helpman, E. ve P.R. Krugman, 1989. *Trade Policy and Market Structure*, Cambridge: MIT Press.
- Helpman, E. ve P.R. Krugman, 1985. *Market Structure and Foreign Trade: Increasing Returns, Imperfect Competition, and the International Economy*, Cambridge: MIT Press.
- Horstmann, I.J. ve J.R. Markusen, 1986. "Up the Average Cost Curve: Inefficient Entry and the New Protectionism," *Journal of International Economics* 20: 383-406.
- Jacquemin, A., 1987a. "Approaches to Industrial Organization," A. Jacquemin (Der.), *The New Industrial Organization: Market Forces and Strategic Behavior* içinde, London: MIT Press.
- Jacquemin, A. (Der.), 1987b. *The New Industrial Organization: Market Forces and Strategic Behavior*, London: MIT Press.
- Johnson, H.G., 1969. "Optimal Trade Intervention in the Presence of Domestic Distortions," J. Bhagwati (Der.), *International Trade* içinde, London: Penguin Modern Economics.
- Jones, R.W. ve P.B. Kenen (Der.), 1984. *Handbook of International Economics*, New York: North Holland Publishing Company.
- Keesing, D.B., 1966. "Labor Skills and Comparative Advantage," *American Economic Review* 56(2): 249-258.
- Keesing, D.B., 1965. "Labor Skills and International Trade: Evaluating Many Trade Flows with a Single Measuring Device," *Review of Economics and Statistics* 47(3): 287-294.
- Kenen, P.B., 1965. "Nature, Capital and Trade," *Journal of Political Economy* 73(5): 437-460.
- Klepper, G., 1994. "Industrial Policy in the Transport Aircraft Industry," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), *Empirical Studies of Strategic Trade Policy* içinde, Chicago: The University of Chicago Press.

- Koutsoyiannis, A., 1979. **Modern Microeconomics**, Second Edition, Hong Kong: MacMillan Publishers.
- Krishna, K., K. Hogan ve P. Swagel, 1994. "The Nonoptimality of Optimal Trade Policies: The U.S. Automobile Industry Revisited, 1979-1985," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), **Empirical Studies of Strategic Trade Policy** içinde, Chicago: The University of Chicago Press.
- Krugman, P.R., 1994. "Introduction," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), **Empirical Studies of Strategic Trade Policy** içinde, Chicago: The University of Chicago Press.
- Krugman, P.R. (Der.), 1990a. **Rethinking International Trade**, Cambridge: MIT Press.
- Krugman, P.R., 1990b. "Increasing Returns and the Theory of International Trade," P.R. Krugman (Der.), **Rethinking International Trade** içinde, Cambridge: MIT Press.
- Krugman, P.R., 1987. "Is Free Trade Passé?" **Journal of Economic Perspectives** 1(2): 131-144.
- Krugman, P.R., 1986a. "Introduction: New Thinking about Trade Policy," P.R. Krugman (Der.), **Strategic Trade Policy and the New International Economics** içinde, Cambridge: MIT Press.
- Krugman, P.R. (Der.), 1986b. **Strategic Trade Policy and the New International Economics**, Cambridge: MIT Press.
- Krugman, P.R., 1984. "Import Protection as Export Promotion: International Competition in the Presence of Oligopoly and Economies of Scale," H. Kierzkowski (Der.), **Monopolistic Competition and International Trade** içinde, Oxford: Oxford University Press.
- Krugman, P.R., 1981. "Intraindustry Specialization and the Gains from Trade," **Journal of Political Economy** 89: 959-973.
- Krugman, P.R., 1980. "Scale Economies, Product Differentiation, and the Pattern of Trade," **American Economic Review** 70: 950-959.
- Krugman, P.R., 1979. "Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade," **Journal of International Economics** 9: 469-479.
- Krugman, P.R. ve A. Smith (Der.), 1994. **Empirical Studies of Strategic Trade Policy**, Chicago: The University of Chicago Press.
- Krugman, P.R. ve M. Obstfeld, 1994. **International Economics: Theory and Policy**, Third Edition, New York: HarperCollins Publishers.

- Lamberton, D.M. (Der.), 1961. *Economics of Innovation and Knowledge*, London: Penguin Modern Economics.
- Lancaster, K., 1980. "Intra-industry Trade Under Perfect Monopolistic Competition," *Journal of International Economics* 10: 151-175.
- Lancaster, K., 1979. *Variety, Equity and Efficiency*, New York: Columbia University Press.
- Leontief, W.W., 1953. "Domestic Production and Foreign Trade: The American Capital Position Re-examined," *Proceedings of American Philosophical Society* 97(4): 332-349.
- Marshall, A., 1879. *The Pure Theory of Foreign Trade*, reprinted in 1930, London: London School of Economics.
- Ohlin, B., 1933. *Interregional and International Trade*, Cambridge: Harvard University Press.
- Posner, M.V., 1961. "International Trade and Technical Change," D.M. Lamberton (Der.), *Economics of Innovation and Knowledge* içinde, London: Penguin Modern Economics.
- Robinson, J., 1933. *The Economics of Imperfect Competition*, London: Macmillan.
- Sharma, I.P. ve K.H. Christie, 1993. "And the Devil Take the Hindmost: The Emergence of Strategic Trade Policy," Policy Staff Paper No. 93/14, Ottawa: Canada Department of Foreign Affairs and International Trade.
- Smith, A., 1994. "Strategic Trade Policy in the European Car Market," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), *Empirical Studies of Strategic Trade Policy* içinde, Chicago: The University of Chicago Press.
- Spence, M., 1976. "Product Selection, Fixed Costs, and Monopolistic Competition," *Review of Economic Studies* 43: 217-236.
- Spencer, B.J., 1986. "What Should Trade Policy Target?" P.R. Krugman (Der.), *Strategic Trade Policy and the New International Economics* içinde, Cambridge: MIT Press.
- Spencer, B.J. ve J.A. Brander, 1983. "International R&D Rivalry and Industrial Strategy," *Review of Economic Studies* 50: 707-722.
- Ulph, D. ve L.A. Winters, 1994. "Strategic Manpower Policy and International Trade," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), *Empirical Studies of Strategic Trade Policy* içinde, Chicago: The University of Chicago Press.

- Venables, A.J., 1994. "Trade Policy under Imperfect Competition: A Numerical Assessment," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), ***Empirical Studies of Strategic Trade Policy*** içinde, Chicago: The University of Chicago Press.
- Venables, A.J., 1985. "Trade and Trade Policy with Imperfect Competition: The Case of Identical Products and Free Entry," ***Journal of International Economics*** 29: 1-19.
- Vernon, R., 1966. "International Investment and International Trade in the Product Cycle," ***Quarterly Journal of Economics*** 80: 190-207.
- Winters, L.A., 1994. "Import Surveillance as a Strategic Trade Policy," P.R. Krugman ve A. Smith (Der.), ***Empirical Studies of Strategic Trade Policy*** içinde, Chicago: The University of Chicago Press.

STRATEGIC TRADE POLICIES

Abstract

This study analyzes the strategic trade policies, the theoretical foundations of which are based on the new trade theories. Differing from the conventional trade theories, which are based on the assumptions of perfect competition and constant returns to scale, the strategic trade policy models rely on features such as imperfect competition, increasing returns to scale and strategic interactions among firms, which are closer to the real world. As a result of this difference, the strategic trade policy models draw attention to the possibility that by government interventions the welfare of a country may be increased. Although worldwide steps are being taken to liberalize international trade and conventional trade theories propose free trade as the best strategy, countries seem to intervene in international trade by many complex tools and strategies. Despite the criticisms directed to the strategic trade policy models and the difficulties encountered in the empirical studies, one should be aware of the fact that countries may not play the game according to the rules. Therefore, investigating the degree to which the policy suggestions of strategic trade policies literature can be applied, whether a country can gain from the implementation of such policies and whether developing countries have a chance of pursuing such policies is extremely important both theoretically and for the policy implications. Because of these reasons, this study aims to find answers to these questions.

Keywords: New trade theories, Strategic trade policies, Economies of scale

JEL Codes: C70, D43, F11, F12